

spoznaje — paralelno s njegovim rastom u dobi, mudrosti i milosti — ipak ni u kojem slučaju ne možemo prihvatiti tvrdnju da je i sami Krist mogao »imati dojam da je Ivan Krstitelj uskrslu Ilija« (52). Isto tako ne prihvaćamo tvrdnju da je Kristov četrdesetodnevni post bio »vrijeme silnog raščišćavanja« (63). Također je nemoguće složiti se s tvrdnjom da su »uočljiva kolebanja u Isusovu raspoloženju prema čudesima« (104). Nespojivo je s ulogom »Jaganjca Božjeg koji oduzima grijehe svijeta«, da je mogao »posegnuti za utjehama koje mu nudi ovaj naš zemaljski život: oženiti se, imati djecu i unuke, ostarjeti«. Ili opet: »Vjerojatno se i u Isusu radala napast i kušnja da se ostavi proroštva i njihove slave« (147). Jednako se ne možemo složiti s Muggeridgeom da se »Isus mogao okrenuti od Jeruzalema i vratiti se kući u Galileju i ondje ostarjeti. Svi njegovi snovi o Božjem kraljevstvu, koje je doskora htio uspostaviti, bili bi samo blijede tlapnje i uspomene« (184). Isto je i još više isključeno da je »Isus možda bio u napasti oduzeti sebi život... ako se ta napast javljala, onda je mogla biti samo na trenutke« (173).

Koliko god se navedene tvrdnje ne uklapale u mišljenje i djelovanje Bogočovjeka Isusa Krista, one su donekle shvatljive u mišljenju pisca samoniklog pristupa osobnosti Bogočovjeka, gdje je nemoguće zarezati oštre granice između njegova ljudskog i božanskog djelovanja. Jer, On uvijek djeluje *kao jedna osoba*, a djeluje i kao Bog i kao čovjek. Tu se krije i temeljni problem svih kristologija: i onih starih i ovih novih, što kušaju na nov način rasvijetliti najveću Tajnu Neba i Zemlje. Pitanje u jezgri ostaje uvijek isto: Je li ljudska narav Kristova — po sv. Tomi za njegovu osobnost isto što i šesti prst na ruci — dakle irelevantna u konstituiranju njegove osobnosti, ili i ona u osobnom jedinstvu s naravi Boga na svoj način sudjeluje u osobnosti Isusa Krista. Pitanje se može još jasnije postaviti: Da je Marija umjesto punine milosti primila Božju narav na način istovjetnosti darovane i primljene naravi, bili se i ona mogla nazvati Bogočovjekom?

U Muggeridgeovu *Čovjeku koji živi* još jedna stvar može zbuniti, to je njegov stav prema Euharistiji. »Sa žaljenjem moram priznati da nikad nisam mogao shvatiti njezinu uzvišenu simboliku.« Ovdje ipak treba dvije stvari istaknuti: Pisac ne odbija tu Tajnu vjere sektaški. On samo žali i zavidi onima »koji su sretni na toj gozbi«. I još nešto: Piščev stav prema Euharistiji ima neizravno i apologetski karakter: Iako je spasenje po Kristu, na razne i nama ne uvijek poznate načine, dostupno svakom čovjeku, ipak se CJELINA Kristove istine nalazi u njegovoj Crkvi, koja je uvijek i sama jedna i katolička i apostolska i sveta. Duh koji je pisca vodio do istine tu ga je ostavio da sačuva punu ucijepljenost u Crkvu. Zato sam čvrsto uvjeren da Muggeridge sada kao katolik shvaća svu ljepotu i životvornost ove Tajne u djelu spasenja.

Prijevod dra Tomislava Pervana nešto je vrijednije od prijevoda što ih redovito sretamo. To je pravi stvaralački posao. Jezik i stil kojim je Pervan uveo Muggeridgea u hrvatsku književnost pun je svježine i izvornosti. I najbolji jezični i književni stručnjaci moći će uživati u njemu. — Na žalost, korektura je više puta, nekad i grubo zatajila.

NOVA MISA BORISA PAPANDOPULA

Boris Papandopulo: Poljička pučka misa, Tribunj—Opatija 1983.

Petar Zdravko Blajić

U bogatom glazbenom opusu Borisa Papandopula duhovna glazba, uzeto u najširem značenju riječi, zauzima vidno mjesto. Od te duhovne glazbe znatniji dio inspiriran je upravo našim južnim, srednjodalmatinskim crkvenim glazbenim izričajem. To se ne očituje samo u tome što je Maestro izabirao

tekstove za svoje skladbe na staroslavenskom jeziku ili starohrvatskom šćavetu, nego više u samoj tipičnoj melodici, harmoniji i ritmici. Jer, osim što tu srednjodalmatinsku crkvenu ili i izvan crkvenu melodiju lakše ili teže prepoznajemo u vokalnim ili volakno-instrumentalnim djelima, napipavamo je često i u čisto instrumentalnim djelima. Jednako je to uočljivo i u ranim i u novijim Papandopulovim skladbama.

U dugom Maestrovom stvaralačkom vijeku susrećemo različite periode koji nikada nisu jedni od drugih posve odijeljeni. Bilo je vremena kada je Papandopulo izrazio slijedio nacionalni stil u glazbi, ali je poslije stvarao djela u kojima ga je svjesno izbjegavao. Usudio bih se ipak reći da mu se, i kad ga svjesno izbjegava, ne može potpuno oteći. Nikada on nije, ni u svom izrazito nacionalnom periodu, bio tako prepoznatljiv i toliko vezan uz folklor kao npr. Gotovac. Možda bi se za sveukupni Papandopulov glazbeni opus moglo reći da je po predlošku i inspiraciji naš a po tehnici skladanja evropski. A to je vrlo sretan spoj.

Za sam Split Papandopulo je vezan mnogostrukim vezama. U tim vezama splitska crkveno-glazbena baština opet ima svoje mjesto. To se vidi iz mnogih njegovih skladbi; spomenimo samo *Pivanje drugo*, *Gospi od Zdravlja*, remek-djelo *Muka Gospodina našega Isukrsta* i druga.

Koristeći dalmatinski folklor Papandopulo nije ostao samo na užem primorju; zalazio je i u Zagoru: sinjsku, žrnovsku i dnrnišku. Ovo napominjemo bez detaljnijeg navođenja skladbi — radi se samo o svjetovnim — bilo onih instrumentalnih, bilo vokalno-instrumentalnih. Poljičke se tradicije u svojim dosadašnjim djelima nije, izgleda, doticao. Pripomenuo bih da se glazbeni izričaj Srednjih i Gornjih Poljica malo razlikuje od izričaja drugih »krajina« Dalmatinske Zagore. Pošto se pojavio u izdanju JAZU opsežan zbornik *Spomenici glagoljaškog pjevanja I. (Glagoljsko pjevanje u Poljicima kod Splita)* u zabilježbi i transkripciji Stjepana Stepanova i s odličnim uvodom Jerka Bežića, bilo je jasno da je napravljena odlična predradnja koju se može i koju treba glazbeno koristiti! nešto slično kao što je u svoje vrijeme bio slučaj s Kuhačevim zbirka.

Svećenik splitske nadbiskupije don Špiro Vuković iz Jesenica, veliki štovatelj nedavno kanoniziranog sv. Leopolda Bogdana Mandića, po pradjedu porijeklom iz Poljica, došao je na ideju — možda potaknut i izdanjem zbornika *Spomenici* — da zamoli kojega hrvatskog glazbenika ili, još direktnije, da naruči kod kojega hrvatskog skladatelja jednu misu u čast sv. Leopolda, skladanu na temelju poljičkog crkvenog melosa. Izbor je pao na najvećeg živućeg hrvatskog skladatelja Borisa Papandopula. Maestro je ponudu prihvatio. Nakon uvida u građu sadržanu u zborniku *Spomenici* i nakon pohoda Poljicima nastala je u vrlo kratkom vremenu (što je i inače karakteristično za Papandopulovo stvaranje) *Poljička pučka misa u čast sv. Leopolda Bogdana Mandića na osnovi glagoljaškog pjevanja u Poljicima kod Splita za četveroglasni mješoviti zbor i orgulje* (kako piše na naslovnoj strani originalne partiture). Autor je skladao misu sigurno drugačiju nego je to u početku zamislio inicijator don Špiro Vuković, ali iz velikog povjerenja u Papandopula kao skladatelja i nakon prvih samo kraćih informacija o glazbenoj vrijednosti nove mise, don Špiro ju je oduševljeno prihvatio sa željom da ta misa bude izvedena za blagdan sv. Jure (sada se slavi u prvu nedjelju nakon 23. IV.) na Gracu iznad Gata u Poljicima. Bilo je potrebno pronaći zbor koji bi je za tu zgodu i izveo. Kako je splitska crkveno-glazbena sredina držala da joj je za raspolaganju kratko vrijeme, don Špiro, tražeći drugdje, pronašao je u Zagrebu zbor *Collegium pro musica sacra* koji je misu naučio i prvi put je otpjevao u zagrebačkoj katedrali 15. IV. 1984. Ta izvedba može se uzeti za generalnu probu, dok je službena namjenska praižvedba bila na Gracu 29. IV. na svečanij službi Božjoj, na otvorenomu. Prvim djelom izvedbe ravnao je sam autor, a drugim voditeljica zbora č. s. mo. Imakulata Malinka. Praižvedba je sa zanimanjem iščekivana i s oduševljenjem pozdravljena. Istoga dana predvečer misa je opet izvedena u crkvi Gospe od Pojšana u Splitu u nazočnosti autora, brojnih vjernika i glazbenih radoznalaca. Po općem sudu samih pjevača i onih koji su čuli obje izvedbe, ova splitska izvedba bila je bolja. Zbor je pjevao u zatvorenom prostoru uz ade-

kvatnu orguljsku pratnju i pod ravnanjem dirigenta, sestre s kojom su skladbu uvježbali. Isti je zbor pjevao na Gracu i ostale djelove na misi, a u Splitu je nakon službe Božje održao koncert duhovne glazbe raznih stilova.

Treba najprije reći, nakon trokratnog slušanja mise, da to nije djelo kratko i jednostavno da se nauči i shvati, odnosno glazbeno doživi. Kako bi se moglo očekivati prema samom nazivu *pučka*. U zahvalnoj riječi nakon koncerta na Pojišanu istu je stvar naglasio i sam autor. Ona je pučka u jednom drugom smislu. Nazvana je *poljičkom* jer je autor osnovnu motivsku i drugu građu (harmonijsku a ponegdje i ritmičku) uzeo iz poljičke litugijsko-glazbene baštine. I tu je potrebno naglasiti da ćemo u misi rijetko čuti direktni glazbeni citat. Autor je glazbu s terena »prokuhao« i prezentirao u misi na jedan viši način tako da je misa *poljička* više po reminiscencijama i natuknicama, više po nekoj profinjenoj glazbenoj aromi negoli po lako prepoznatljivom glazbenom idiomu, osobito melodiji. Ovo *poljička* može se uzeti i šire, jer što će netko u misi prepoznati kao poljičko to će isto netko drugi prepoznati kao npr. sinjsko ili zadarsko ili slično. Na istu temu možemo dalje reći da su neki dijelovi više a neki manje *poljički*. Misa je rađena za zbor uz pratnju orgulja. U bogatom i šarolikom Papandopulovu opusu nalazimo da se je Maestro vrlo rijetko družio s orguljama. Ovdje ih on tretira na jedan specifičan način, ne kao pratnju ili nadopunu (kao pomoć) nego kao gotovo ravnopravnoga sugovornika zboru. Na obje je izvedbe za orguljama bila Ljerka Očić-Turkulin. (Svoju ulogu u misi dobro je izvela dok je na koncertnoj izvedbi osobito Bachove *Toccate i fuge u d-molu* i Händelova *Aleluja* bila nešto slabije sreće).

Ovako napisana, *Misa* je bila predstavljena u korektnoj izvedbi zbora iz Zagreba kao djelo koje je obogatilo našu duhovnu glazbu, rekao bih, uzevši u obzir koncilske liturgijske smjernice, više duhovno-koncertnu nego duhovno-liturgijsku, što joj ni najmanje ne umanjuje vrijednost, nego je stavlja u jedan drugi red. Zbor *Collegium pro musica sacra* predstavio nam se boljim u svojem ženskom dijelu; muški su glasovi, pogotovo za ovakovu vrstu glazbe, a i inače, prilično *deboli* — premalo »muški«. Inače se divimo zboru da je u tako kratkom vremenu uvježbao i korektno izveo tako veliku i rekao bih za izvođenje tako kompliciranu misu uza sve što je naslovljena *pučka*. Očito, *Misa* zboru još mora 'sjesti', mora dobiti na gradaciji u dinamičici i tempu. Dobro bi bilo da za eventualno snimanje zbor bude pojačan, osobito u muškim glasovima.

Oko nastanka i izvedbe ove nove Papandopulove skladbe *Poljičke pučke mise* udružila se je inicijativa, entuzijazam i požrtvovnost don Špira Vukovića (don Jure Marušića i don Frane Mihanovića), glazbena rutina i inspiracija maestra Borisa Papandopula i disciplinirana požrtvovnost zbora *Collegium pro musica sacra* s voditeljicom s. Imakulatom. I zato *poljička* i splitska sredina, a može se reći i hrvatska, zahvalni su spomenutima za ovo novo vrlo vrijedno djelo hrvatske duhovne glazbene kulture, za njegov nastanak i prezentaciju.

Misa je skladana u Tribunju i Opatiji između 7. XI. i 11. XII. 1983, a umnožena je za potrebe praizvedbe u Krilu Jesenicama iste 1983. u prosincu.